

Mary Antonia Wood

ARTISTUL ARHETIPAL

*Regândirea creativității și chemarea
interioară de a crea*

Traducere din limba engleză de:
SORANA OȚETEA

EDITURA HERALD
București

APRECIERI

„*Artistul arhetipal* este o apariție îndelung așteptată în domeniul creativității și al psihologiei abisale. Cercetătorii, studenții, artiștii, ecologiștii și activiștii vor găsi în ea o revelație – o hartă accesibilă, și totuși complexă, a conceptelor jungiene și arhetipale, precum și relația acestora cu diferitele forme de exprimare artistică. Dr. Mary Wood onorează marele mister din sufletul fiecărui artist și, în același timp, nu lasă nicio piatră neîntoarsă în căutarea unei înțelegeri mai profunde.”

Kim Krans, artistă și autoare a cărții *The Wild Unknown Tarot*, bestseller NY Times

*

„Excelenta carte a lui Mary Wood, atent documentată și prezentată, se bazează pe talentele ei de artist, de psiholog abisal și de cercetător. Având un ascuțit simț pentru istorie și reunind o paletă largă de surse, ea ne conduce la recuperarea și la redefinirea scopului și a chemării mărețe a artistului, ca intermediar pentru profunzimile creative ale psihicului și pentru exprimarea sufletului.”

Dr. Keiron Le Grice, profesor de psihologie abisală la Pacifica Graduate Institute, California

*

„Viziunea creativă pe care o are Dr. Mary Wood, care a inspirat *Artistul arhetipal*, este deosebit de cuprinzătoare și delicios de profundă, cumpătată, dar nu lipsită și de un strop de sălbăticie. Invitația ei la o nouă viziune asupra spiritului creator din fiecare dintre noi pornește de la ideea conform căreia creativitatea este o practică spirituală – un mod de a ne entuziasma la gândul că am putea simți din nou sacralitatea lumii.”

Dennis Patrick Slattery, PhD, autor, poet și Profesor Emerit de mitologie la Pacifica Graduate Institute

ARTISTUL ARHETIPAL: REGÂNDIREA CREATIVITĂȚII ȘI CHEMAREA INTERIOARĂ DE A CREA

În această carte reflexivă și revelatoare, Wood explorează teorii robuste și dăinuitoare despre artă, creativitate și despre ceea ce Jung numea „spiritul creator”, pentru a lămuri modul în care artiștii pot înțelege cu adevărat ce înseamnă să fii un creator.

Reunind idei despre creativitate de la unii dintre cei mai emblematici gânditori ai psihologiei abisale, cum ar fi C. G. Jung, James Hillman și Joseph Campbell, și prezentând o selecție de creatori care au fost influențați de aceste idei, cum ar fi Martha Graham, Mary Oliver, Stanley Kunitz și Ursula K. Le Guin, cartea de față explorează gândirea arhetipală și rolul artistului în societate. Această abordare unică subliniază nevoia fundamentală de a înțelege forțele inconștiente care stau la baza chemării de a crea și de a lucra cu ele, prin a ne aprofunda înțelegerea asupra puterii transformatoare a creativității și a rolului vital pe care artistul îl joacă în lumea modernă.

Constituind o piatră de temelie pentru cercetările privind natura creativității și a sufletului, această carte edificatoare este perfectă atât pentru artiștii și creatorii de toate felurile, cât și pentru analiștii și terapeuții jungieni, respectiv pentru cercetătorii interesați de interacțiunea dintre artă, științele umaniste și psihologia abisală.

Mary Antonia Wood, PhD, este profesor universitar și șefă a catedrei de psihologie abisală și creativitate la Pacifica Graduate Institute, SUA. Activează ca artist vizual într-o varietate de medii și este fondatoarea Talisman Creative Mentoring.

CUPRINS

DEDICAȚIE ȘI MULȚUMIRI PLINE DE RECUNOȘȚINȚĂ	13
INTRODUCERE	15
Creativitatea și sufletul	15
Ce este un artist?	18
Tânjind după potențialul creativ	20
Creativitatea la răscruce de drumuri	23
O confluență a ideilor	25
Un model arhetipal	29
<i>Sourcier</i> -ul, șamanul și artistul	32
Lecturarea acestei cărți	34
Bibliografie	39
CAPITOLUL 1. O ARHEOLOGIE A SUFLETULUI, CREATIVITĂȚII ȘI TRANSFORMĂRII	43
Sufletul înainte de apariția psihologiei	43
Începuturile timpurii	47
Rădăcinile psihologiei abisale	50
Mitologia greacă, filosofia și sufletul	52
Platon și sufletul	55
Preocuparea pentru suflet: de la Platon la Freud	61
Sufletul și o nouă știință	64
Arta și sufletul la Freud	66
O știință sau o artă a sufletului?	73
Bibliografie	74

CAPITOLUL 2. C. G. JUNG: ARTIST EZITANT, SLUJITOR AL SPIRITULUI CREATOR	79
Artist și <i>daimon</i>	79
De la tânăr creator, la savant și medic	82
Boala creativă a lui Jung	86
Nu artă, ci natură	88
Arhetipul și artistul	93
Arhetipul și arta	100
Creativitatea ca instinct, creativitatea ca natură	104
Între creativitate și abilitate artistică	108
<i>Anima</i> , psihicul și sufletul	110
Jung ca artist și șaman, alchimist și <i>artifex</i>	115
Bibliografie	118
 CAPITOLUL 3. O MIE DE VOCI: INFLEXIUNI ȘI INTERPRETĂRI ALE VIZIUNII CREATOARE A LUI JUNG	 123
Jung ca interpret al imaginației	123
Neumann despre creativitate, artist și numinos	125
Magie și revelație	128
Întregire și transformare	130
Read, Jung și spiritul renașcentist	132
Întâlnirea dintre artă și viață	133
Creatorii ca artizani și conchistadori	135
<i>Anima, mana</i> și muza	136
Artă, arhetip și principiul vitalității	139
Reamintindu-ne de muze și de noi înșine	141
Puntea către prezent: Rosemary Gordon	144
Ritualuri pentru moarte și creație	145
Simbolizare, joc și sens	146
De la funcția transcendentă la transdisciplinaritate	148
Simbolul ca portal	150
Simbol, sincronicitate și artă	152
Alchimie, sincronicitate și o psihologie a magiei	154
Următoarea punte	155
Bibliografie	156

CAPITOLUL 4. CREATIVITATEA ARHETIPALĂ:	
IMAGINE, IMAGINAȚIE ȘI INSTINCT	159
O punte între Jung și Hillman	159
Moștenirea imaginației arhetipale	162
Poetica arhetipală	167
Imaginea ca psihic și psihicul ca imaginație	169
Imaginea senzorială	175
Imaginea ca ritual	178
Instinctul și opera de creație	179
Creativitatea și <i>via aesthetica</i>	181
Bibliografie	185
CAPITOLUL 5. CREAREA DE IMAGINI	
ȘI PSIHOPOETICA	189
Artistul și sufletul estetic	189
Sufletul caleidoscopic	191
Suflet și spirit	193
<i>Anima mundi</i>	195
Sufletul ca simbol și prismă	196
<i>Anima</i> și artistul	198
Artiști, <i>angelos</i> și anxietate	201
Artistul din ghindă: chemarea de a crea	207
Facerea-de-suflet (<i>soul-making</i>)	
și sufletul drept creator	213
Arta, patologizarea și sufletul șamanic	217
Bibliografie	220
CAPITOLUL 6. MITOPOETICA: STRĂMOȘII	
ARHETIPALI AI CREATORULUI MODERN	223
Creația artistică și creația miturilor	223
<i>Tricksterii</i> , magicienii și fluxul cosmic:	
Hermes, Thoth, Isis și Coyote	230
Creatori și distrugători:	
Shiva, Dionis, Kali și Coatlicue	237

Vindecători răniți și oracole: Asclepios, Chiron, Persefona și <i>duende</i>	244
Iubiți (amanți), hermafrodiți și alchimiști: Eros și Psyche, foc și dorință	248
Trăind mitopoetic: oglindirea, crearea miturilor și facerea-de-suflet (<i>soul-making</i>)	253
Bibliografie	256
 CAPITOLUL 7. SUFLETUL, CREATIVUL ȘI ARTISTUL ARHETIPAL	 261
Răspântii și curențe divergente ale creativului <i>Anima mundi</i> și <i>anima ars</i> :	261
arta are propriile ei dorințe	266
Eros la răscruce de drumuri: ce știe artistul	274
Gazda bună și musafirul pe cale să sosească	278
Curcubeul întunecat, mâna care binecuvântează și artistul arhetipal	281
 EPILOG CA TESTAMENT ȘI TALISMAN	 285
 BIBLIOGRAFIE	 287
 INDEX	 291

INTRODUCERE

Creativitatea și sufletul

Creativitatea este un mister, o enigmă. La fel ca alte enigme, cum ar fi „sufletul” și „imaginația”, creativitatea nu poate fi localizată, măsurată sau invocată la comandă. Profunzimile creativității, la fel ca cele ale sufletului, se află dincolo de capacitatea noastră de a le cunoaște și de a le descrie pe deplin – totuși, creativitatea, la fel ca sufletul, ne animă viețile. Poate părea ciudat să încep o carte despre creativitate prin a dezvălui atât de rapid limitările curiozității omenești în ceea ce privește încercarea de a explora și, în cele din urmă, de a înțelege atât originile, cât și natura esențială a creativității. Cu toate acestea, mai degrabă decât să prezinte o capitulare, această carte va aborda creativitatea în același mod în care s-ar apropia cineva de un animal sălbatic în pădure – cu un sentiment de admirație reverențioasă, combinat cu o doză de smerenie. Apropierea de creativitate este un act creativ în sine; unul care include același tip de răbdare și de atenție necesar pentru a zări în treacăt orice fel de creatură sălbatică, inclusiv sufletul.

Creativitatea și sufletul se aseamănă foarte mult, prin aceea că niciunul dintre ele nu este un lucru, o substanță sau o posesiune. În ambiguitatea lor, atât sufletul, cât și creativitatea pot fi mai bine abordate și imaginate ca simboluri, perspective, întâmplări, experiențe, moduri de a fi – sau chiar *ca ființe* în sine. De fapt, cuvântul „creativitate”, cu toate conotațiile lui exclusiviste și aspiraționale, mai mult *ascunde* decât *dezvăluie*. Dobândirea unei noi viziuni asupra creativității începe prin a o regândi drept „creativul”, care este viu și autonom. Nu este ușor să renunțăm la obișnuința de a ne gândi la creativitate

ca la o posesiune, prin urmare termenii „creativitate” și „creativul” vor fi utilizați interșanjabil, din cauza predominanței primului dintre ele în gândirea contemporană. Așa cum se va putea observa pe parcurs, această carte nu se rezumă la clarificarea unor termeni, ci este mai curând o *invitație* de a intra într-o nouă relație cu creația și cu sufletul – ele fiind, în fond, unul și același lucru.

Însă, înainte de a le aduce împreună, merită să analizăm creativitatea și sufletul în mod individual. Noțiunile noastre occidentale despre suflet au fost modelate pe baza unei multitudini de surse: începând cu tradițiile șamanice mediteraneene timpurii și ajungând la filosofii presocratici ai Greciei; din India și până în Orientul Îndepărtat; de la Platon la neoplatonicienii Renașterii; de la teologii creștini la poeții romantici; de la medici la pionierii psihologiei și până la filosofii, artiștii, ghizii spirituali și cercetătorii din domeniul neuroștiințelor din ziua de astăzi.

C. G. Jung a descris sufletul sau psihicul ca fiind un proces imaginativ, un „creator de imagini” sau o „intuitivitate de activități vitale”¹. Sufletul, potrivit psihologului arhetipal James Hillman, este mai aproape de simbol decât este de concept. La fel ca toate simbolurile adevărate, el este „ambiguu în mod voit”, chiar dacă servește drept „metaforă fundamentală”² a gândirii omenești. Atât simbolurile, cât și metaforele construiesc punți între două teritorii distincte, cum ar fi interiorul și exteriorul, conștientul și inconștientul, materialul și spiritualul, cunoscutul și necunoscutul. Sufletul acționează exact ca o astfel de punte – este mediatrix³, un *psihopomp* și un ghid de trecere situat la mijloc, dar aflat în contact cu fiecare dintre cele

¹ Jung, „Psychological Factors Determining Human Behavior”, în *The Structure and Dynamics of the Psyche*, CW8, pp. 325–326, par. 618. [A se consulta pentru versiunea în limba română și C. G. Jung, „Determinante psihologice ale comportamentului uman”, în *Dinamica inconștientului*, OC8, Ed. Trei, București, 2011, p. 378, par. 618. (N. red.)]

² Hillman, *Suicide and the Soul*, p. 46.

³ Titlul de „mediatrix” apare în dogma creștină în relație cu Fecioara Maria ca mijlocitoare între Dumnezeu și omenire. (N. red.)

două extreme ale polarității. Dintr-o perspectivă arhetipală, sufletul este deopotrivă creativ și creator, prin faptul că este sinonim cu „posibilitățile imaginative ale naturii noastre, cu trăirea prin speculație reflexivă, vis, imagine sau fantezie – cu acest mod de recunoaștere a tuturor realităților ca fiind, mai înainte de orice, simbolice sau metaforice”¹. Sufletul nu poate fi cunoscut ca atare, dar poate fi perceput, simțit, râvnit și trăit. Fiind un simbol de mediere, sufletul iese cel mai bine în evidență atunci când viețile noastre par a fi întunecate, obscure și lipsite de claritate.² Conexiunea noastră omenească cu sufletul se clarifică tocmai în acele momente în care îi simțim absența; când ne simțim sterili, deprimați, blocați sau pur și simplu deconectați, fără nicio punte la orizont.

În mod asemănător, recunoaștem cel mai bine puterea vitală a creativității atunci când simțim că ea lipsește din viețile noastre – că ne-a abandonat cumva sau că a trecut, poate, cu totul pe lângă noi. Mai există și posibilitatea tulburătoare ca noi să fi fost cei care am abandonat creativitatea – ceea ce poetul, eseistul și criticul Sir Herbert Read a numit „a-i întoarce spatele muzei”³. „Muză” este un termen antic, care a fost uneori considerat sinonim cu alte forțe călăuzitoare, cum ar fi *daimon*-ul, geniul⁴, *mana* sau sufletul. Poeta Mary Oliver a optat pentru „Miraculos”, ca fiind cel mai potrivit termen pentru a denumi acea forță care ne îndeamnă la atenție, devoțiune și acțiune creatoare:

„Miraculosul ne ia prin surprindere, [iar] eu îi rămân loială
viziunii interioare, oricând și oricum ar apărea ea. [...] Nu

¹ Hillman, *Re-Visioning Psychology*, p. xvi.

² Hillman, *The Myth of Analysis*, p. 5.

³ Read, *The Origins of Form in Art*, p. 138. [A se vedea Capitolul 3 din această carte pentru o secțiune dedicată lui Read și cărții sale *Originile formei în artă*, Ed. Univers, 1971. (N. red.)]

⁴ Aici omologul latin al *daimon*-ului grecesc sau al spiritului călăuzitor și cu sensul de manifestare a unor capacități excepționale la un anumit individ. (N. red.)

există nicio altă cale prin care să se poată face o muncă artistică de valoare. [...] Persoanele cele mai încărcate de regrete de pe pământ sunt cele care au auzit chemarea înspre munca de creație, simțindu-și propria forță creatoare agitându-se și crescând în ei, dar fără a-i acorda acesteia energia sau timpul lor.”¹

„Miraculosul” are nevoie de o relație, iar regretul pe care l-a descris Oliver provine, în mare parte, din ideile occidentale actuale referitoare la creativitate și imaginație, care sunt predominante, dar, în același timp, profund limitative. Ca metaforă fundamentală, ca perspectivă sau simbol psihic, creativitatea nu este un drept rezervat exclusiv acelor indivizi pe care îi numim „artiști”. Deși în toate culturile s-au remarcat persoane care au constituit modele exemplare ale manifestărilor creative, „creativitatea” și „abilitatea artistică” *nu sunt* sinonime, după cum voi arăta în cele ce urmează.

Ce este un artist?

Dacă individul creativ este sau nu inerent diferit de ceilalți a fost o chestiune dezbătută de secole. Această carte va lua în considerare o serie de argumente, atât *pro*, cât și *contra* excepționalității, ținând cont de faptul că o întrebare de tip sau/sau este limitativă de la bun început. Creatorii au capacitatea de a se metamorfoza, fiind la fel de variați ca lucrările pe care le creează. Din acest motiv, niciun termen nu poate cuprinde multiplicitatea lor inerentă. Termenul de „artist” este încărcat cu semnificații acumulate de secole; el presupune un sentiment de recunoaștere, de recunoștință și de dedicare a darurilor personale, dar, în aceeași măsură, conotațiile impunătoare și exclusiviste pe care le are au înăbușit chemarea creativă a multor persoane care nu se simt confortabil cu revendicarea acestui titlu. Această carte va utiliza mulți termeni pentru cei care creează, inclusiv cei de creator, făuritor, individ creativ și artist.

¹ Oliver, *Upstream: Selected Essays*, p. 30.

Artă, arhetip și principiul vitalității

Cugetările lui Read despre natură și despre valoarea acestor obiecte și experiențe pe care le numim „artă”, sunt legate de contribuțiile lui la înțelegerea procesului creativ. La baza contribuțiilor lui Read se află abordarea lui asupra conceptului jungian de „arhetip”. Fie că se numesc „arhetipuri” sau „imagini primordiale”, Read a subliniat legătura dintre aceste *dynamos*¹ și forțele ascunse ale naturii. Începând ca virtualități fără formă, ele nu sunt inconștiente, ci mai degrabă inactive. Odată ce trec în acțiune, ele o fac într-un mod predeterminat de natura lor interioară; există un tipar inerent al exprimării lor.

Pentru a exemplifica dinamismul manifestării creative, Read a vorbit despre muzică. Aceasta poate părea într-un totu liberă și originală, dar, de fapt, este întotdeauna o variațiune a unor teme fixe – teme care, în termenii psihologiei abisale, se pot numi arhetipuri:

„Libertatea pe care noi o asociem, în mod inevitabil, cu activitatea creativă, poate fi explicată ca o serie aparent infinită de variațiuni asupra unui număr relativ mic de teme fixe. Nu este nevoie să ne ferim de o astfel de explicație ca de o restricție intolerabilă a posibilităților artei, căci ce reprezintă arta muzicală, înțeleasă de o minte naivă drept cea mai liberă dintre toate artele, dacă nu un tip de joc cu un număr determinat de forme fixe?”²

„Jocul” de a crea noi aranjamente, plecând de la niște forme eterne, este menirea artistului în ipostază de agent mijlocitor, de vehicul, de mediu sau, după cum foarte bine a spus Read, de „spațiu de manevră”.

forme în artă, Ed. Univers, 1971. (N. red.)]

¹ Dinamuri, principii dinamizatoare. (N. red.)

² Read, *The Forms of Things Unknown*, p. 59.

Imaginea ca ritual

Într-un eseu apreciativ față de tablourile și lucrările expoziționale ale artistei Margot McLean, Hillman și-a definitivat și mai mult ideile despre imagini, afirmând că „imaginile sunt ca niște ritualuri” sau că „o imagine este rezumatul unui ritual”. Pentru ochii și inima suficient de liniștite cât să o poată vedea și simți, o imagine creată cu grijă poate fi considerată „o epifanie încetinită”, având puterea de a reorienta timpul:

„Imaginile captivează. Ne opresc în loc, ne încremenesc. Acesta este primul lor efect și principala dovadă a succesului lor. Întrerupere, surpriză, încremenire – curgerea timpului este invadată de atemporalitate. Ritualurile modifică timpul prin repetiție. Ele nu înaintază ci, prin repetarea mișcării, opresc trecerea timpului.”¹

Mișcărilor repetitive ale ritualului și ale creării de imagini devin acte de înnobilare – nu atât prin valoarea adăugată cu fiecare repetiție, cât prin recunoașterea, dezvăluirea și onorarea *valorii inerente* a imaginii de bază – acel fragment specific de imaginație. Descriind forța poeziei, Louise Glück a venit cu un argument similar concepției lui Hillman despre imaginea arhetipală și despre valoarea ei inepuizabilă, precum și similar simbolului jungian, cu misterul lui inepuizabil: „poezia supraviețuiește pentru că bântuie, și bântuie pentru că este în același timp întru totul clară și profund misterioasă; deoarece nu poate fi explicată în întregime, nu poate fi epuizată”².

Hillman a pus accentul pe faptul că, atunci când suntem impresionați – și, uneori, bântuiți – de o imagine onirică, de un poem, de un film, de un tablou sau orice alt fragment de imaginație, suntem capabili să „simțim lucrurile” dincolo de limitele educației și experienței noastre personale, și că „prin a ne extinde imaginația autentică, ne dezvoltăm și compasiunea”³.

¹ Hillman, „Ideas I See in Her Work”, în *Margot McLean: Ritratti D'Artista*, p. 73.

² Glück, *American Originality: Essays on Poetry*, p. 162.

³ Hillman, *Inter Views*, p. 116.

Creativitatea și *via aesthetica*¹

Ceva ce a lipsit până acum este o definiție a creativității sau a „creativului” în sine. În viziunea lui Hillman nu există o singură „creativitate”, ci mai degrabă diferite percepții ale creativității, bazate pe tipare arhetipale. Aceste „percepții sunt filtrate prin prisma psihicului. Noi ne aflăm inevitabil în lumina uneia sau alteia dintre culorile spectrului, ceea ce ne asigură o perspectivă bine conturată, dar și părtinitoare”². Hillman a identificat cel puțin șapte perspective distincte asupra creativității, prima dintre ele fiind modelată de miturile clasice ale creației, cum ar fi cel al Genezei. Acolo, un singur Dumnezeu creator atotputernic preschimbe haosul în ordine, cu scopul de a uni și de a stabili mai multe părți dispartate – ceva ce Hillman a considerat că poate glisa cu ușurință spre un tip de sterilitate și de rigiditate asociate cu partea de Umbră a *senex*-ului³ sau a imaginii tatălui.

A doua perspectivă este cea conform căreia creativitatea înseamnă noutate și trebuie să aducă mereu ceva proaspăt, tineresc și cât mai original. Spre deosebire de *senex*, *puer aeternus* sau copilul etern guvernează această noțiune de creativitate mercurială, întotdeauna orientată spre viitor. Această mișcare de înaintare în direcția noutății poate anula eforturile mai cumpătate de creație, conferindu-i activității creative o nuanță de iresponsabilitate sau chiar de narcisism. Această înlăturare a vechiului l-a condus pe Hillman la o a treia perspectivă: creativitatea ca forță primară. În acest caz, creativitatea se leagă de excesul și dezmembrarea dionisiacă și de zei încă și mai nemiloși, precum Shiva și Wotan, care prosperă la granița dintre construcție și distrugere.

¹ Calea frumuseții (lat. în orig.).

² Hillman, *The Myth of Analysis*, p. 41.

³ Arhetipul *senex* sau arhetipul bătrânului înțelept simbolizează înțelepciunea, maturitatea, disciplina și autoritatea. Este asociat cu bătrânețea, cu tradiția și structura, contrastând cu energia juvenilă și spontaneitatea creativă a arhetipului *puer aeternus*. Cele două arhetipuri există într-un continuum. (N. red.)

CAPITOLUL 6

MITOPOETICA: STRĂMOȘII ARHETIPALI AI CREATORULUI MODERN

Creația artistică și creația miturilor

Creația artistică de orice fel este o „povestire” – un colaj de elemente deja existente într-un tot unitar care, cu puțin noroc, are capacitatea de a surprinde și de a transforma. Creația miturilor nu este cu nimic diferită, deși miturile sunt în general considerate a fi minciuni – minciuni inofensive, lipsite de forță și uneori captivante. Miturile *sunt* minciuni – la fel cum orice poezie, cântec, tablou și film este o minciună. Miturile *sunt* captivante, dar în niciun caz inofensive și lipsite de forță. Miturile sunt ficțiuni atemporale și necesare, care apar din activitatea imaginativă neîncetată a psihicului; sunt minciuni extraordinar de flexibile, care se reconfigurează în funcție de epocă pentru a ne povesti (și repovesti) realitățile – cu bune și cu rele. După părerea poetului, academicianului și pictorului Dennis Patrick Slattery, „prin imagini, miturile îi redau unui individ sau chiar unui popor întreg sentimentul a ceea ce contează, și a ceea ce va urma dacă ceea ce contează se pierde, se trivializează sau este redus la tăcere”¹.

Cu toate că miturile sunt mijloace puternice de orientare și reorientare, în mod cert ele nu sunt în întregime bune și nici nu sunt scutite de la posibilitatea de a fi răstălmăcite și mânuite ca instrumente de opresiune. Felul în care Philip Wheelwright

¹ Slattery, „Psyche's Silent Muse: Desert and Wilderness”, în *Depth Psychology: Meditations in the Field*, p. 48.

a deplâns deteriorarea relației omenirii cu miturile este ciudat de profetică pentru instabilitatea noastră modernă în plan social și politic:

„Consider că această pierdere a conștiinței mitului¹ este cea mai devastatoare pierdere pe care o poate suferi umanitatea, căci [...] conștiința mitului este un liant care îi unește pe oameni între ei și cu Misterul de nepătruns din care a apărut omenirea, și fără de care sensul esențial al lucrurilor se duce de râpă. Or, o lume din care lipsește semnificația esențială nu poate fi tolerată mult timp, căci îi destabilizează complet pe oameni, așa încât ei vor înhăța orice mit sau pseudomit care le este pus la dispoziție.”²

Wheelwright a continuat prin a spune că artistul este cel care are sarcina de a ne conduce către o relație productivă și conștientă cu poveștile care ne conduc viața. De curând, autorul, povestitorul și activistul de mediu Barry Lopez a remarcat: „Totul este ținut laolaltă prin povești. Asta este tot ce ne ține împreună: poveștile și compasiunea”³.

Creatorii sensibili, precum Lopez, au recunoscut întotdeauna puterea mitului și temele arhetipale universale care alimentează toate poveștile, inclusiv pe ale lor. Ursula K. Le Guin a folosit conceptele jungiene de simbol și arhetip în omagiul său adus miturilor, asemănându-le cu visele:

„Marile fantezii, mituri și povești seamănă, într-adevăr, cu visele: ele vorbesc *din* inconștient *către* inconștient, folosind *limbajul* inconștientului – simbolul și arhetipul. Deși folosesc cuvinte, ele funcționează la fel ca muzica: scurtcircuitează raționamentul verbal și ajung direct la gândurile care se află la adâncime prea mare ca să fie rostite.”⁴

¹ În orig., engl. *myth-consciousness*. (N. red.)

² Wheelwright, citat în Romaine Hopper, „Myth, Dream, and Imagination”, în Campbell – *Myths, Dreams, and Religion*, p. 114–115.

³ Lopez, citat preluat din pagina web și din pagina de Facebook a autorului.

⁴ Le Guin, „The Child and the Shadow”, p. 141.